

Yael Fried

Skilj mellan den historiske och den litterära Jesus!

I en serie artiklar lyfter Svensk Kyrkotidning fram "De tio punkterna från Seelisberg" med kommentarer av skribenter med olika religiös tillhörighet. Vi har kommit längre än 1947 konstaterar Yael Fried i denna andra artikel i serien (Första delen publicerades i förra numret av Svensk Kyrkotidning. Skribent var Misha Jaksic ortodox präst).

Det är nu 75 år sedan de tio Seelisbergpunkterna formulerades, vilket är, som Svensk Kyrkotidning nu gör, värt att uppmärksamma. Kanske inte så mycket för sitt innehåll som för sin historiska kontext. Min första reaktion på de för mig tidigare okända punkterna, mitt engagemang i dialog till trots, är att de till viss del känns daterade. Den judisk-kristna dialogen har ju kommit så mycket längre. Punkterna känns självklara och har ett visst historiskt fokus.

Då är det värt att påminna sig om att de formulerades 1947, efter att Europa låg i ruiner och det judiska livet totalt förstört. Förintelsen hade inte varit möjlig utan den djupt rotade antisemitismen, som spritts och befästs i den västerländska kulturen genom kyrkan. Det är ju därför helt naturligt att punkterna lyfter fram sådant som idag känns så grundläggande. Men idag då? Går det att hänvisa till dessa punkter för ett fortsatt konstruktivt arbete med judisk-kristen dialog?

Punkterna delas in i "kom ihåg" och "undvik". Om man tänker sig en parafra på de tio budorden är dessa två förhållningssätt ganska tandlösa. De förutsätter ett ändrat tankesätt, men är ingen direkt uppmaning till handling.

Är det verkligen samme gud?

Den första punkten fastställer att det är "samme gud som talar till oss alla i Gamla och Nya testamentet." Men är det verkligen det? Tror vi verkligen på samma Gud och vad innebär det i så fall? Även om punkterna ursprungligen riktade sig till kristna är det en

diskussion som behöver fortsätta idag. För kristna kan det vara självklart, men för judar blir det lite mer problematiskt. Gud etablerade ju sitt förbund med det judiska folket. Vad innebär det för en jude att acceptera tron på en gemensam gud?

Den andra, tredje och tionde punkten fokuserar på den historiska dimensionen av Jesus och andra viktiga personer i etablerandet av kristendomen. Det är bra att man påminner om deras judiska ursprung, vilket också knyter kristna närmare antisemitismen på ett sätt som man kanske inte tidigare precis som samtidens judar, vilket förmodligen var en något chockartad tanke för en del. De trodde sig kanske vara fredade som kristna, men genom att lyfta fram släktskapet erkänner man också sin sårbarhet.

En av anledningarna till Seelisbergkonferensen var just att få bukt med den antisemitism som fortfarande hade fritt spelrum efter Förintelsen. Att de första kristna var judar är kanske inget kontroversiellt att säga idag, men vid den här tidpunkten en mycket känslig fråga och ett historiskt påstående. Det är antagligen det konstaterande som allra mest har ändrat förhållandet mellan judar och kristna till det bättre.

En historisk vurpa

Däremot så skulle diskussionen idag behövas nyanseras gällande förhållandet mellan historia och litteratur. Den historiske Jesus var inte densam-

me som den litterära Jesus är. Som jude har jag inga problem med att man gör Jesus och de omkring honom till kristna, eller åtminstone till prototypen av kristna. Som en helig text måste kristna få använda sin bibels berättelser på ett sätt som har betydelse för dem.

Vad som bekymrar mig mer är försöken att helt judaisera dem, bland på ett anakronistiskt sätt. Med alla goda intentioner i religionsdialogens namn kan det ändå skava i min judiska syn på helig text som litteratur mer än historia. Det är en alltför vanlig approach att kristna vill närma sig judar och judendomen genom att lyfta fram Jesus som "en som ni". Man påminner ibland om att han ju blev bar mitsva, som alla andra judiska pojkar. Men denna historiska vurpa kan ibland mer stjälpa än hjälpa. Man blandar ihop dåtid med nutid, och faktiska händelser med textens skildringar av desamma.

Ett tydligt exempel är det som åberopas i punkt nummer sju. Här återkommer argumentet "inte alla judar". Man menar att det "bara var en del av Jerusalems judar som krävde att Jesus skulle dödas." Intentionen är god, men landar inte väl. Att peka ut judar i stället för romare här missar inte bara den historiska kontexten av en ockupationsmakt och politiska ränkspel, utan också enligt mig den litterära premissen. Spelar det någon roll vem som dödar Jesus? Att han dör martyrdöden på korset är ju själva grundförutsättningen i kristendomen. Han måste dö för att berättelsen ska fungera.

Dialog genom textstudium

På det sättet är det alldeles utmärkt att man i Seelisbergsdokumentet menar att egentligen hela mänskligheten hade del i denna synd. Det blir en tolkning som lyfter händelsen från en historisk händelse till en litterär, och därmed början på ett samtal. Å

del av denna skildring!) i synden. Som teologi kan det fungera. Som historia är det farligt.

Men att just titta på våra gemensamma texter är en utomordentligt bra början på dialog. Vad menar vi med ”att älska Gud och sin nästa”, som återfinns citerat i punkt nummer

Vem är ens nästa? Vad innebär det att älska? Budet framställs här som roten till en god dialog och uppmaning att se positivt på judar. Men tolkningen har inte alltid sett ut så, där man tvärtom uteslutit den andre från att tolkas som en nästa, och därmed sanktionerat våld. Judendomen har diskuterat dessa begrepp i tusentals år, bland annat i Talmud. Kanske är det dags att utvidga denna diskussion så att samtalet i framtiden kan fortsätta tillsammans med kristna?

”Att just titta på våra gemensamma texter är en utomordentligt bra början på dialog.”

andra sidan bör man här vara oerhört varsam med att inkludera judar (och alla andra som inte bett om att vara

fyra. Dessa enkla rader har tolkats mycket olika i historiens gång, och i de respektive religiösa samfundet.

Yael Fried

Intendent på Judiska muséet i Stockholm

De tio punkterna från Seelisberg

Sommaren 1947 hölls en konferens i Seelisberg i Schweiz med syfte att bekämpa antisemitismen. De 65 deltagarna, judar och kristna från 19 länder, antog detta dokument.

1. Kom ihåg att det är en och samme gud som talar till oss alla i Gamla och Nya testamentet
2. Kom ihåg att Jesus var född av en judisk mor av Davids säd och Israels folk och att hans eviga kärlek och förlåtelse gäller hans eget folk och hela världen
3. Kom ihåg att de första lärjungarna, apostlarna och de första martyrerna var judar
4. Kom ihåg att kristendomens grundläggande bud, att älska Gud och sin nästa, påbjöds redan i Gamla testamentet och bekräftades av Jesus och är bindande både för kristna och judar i alla mänskliga relationer, utan undantag
5. Undvik att förvränga eller framställa biblisk eller efterbiblisk judendom i felaktig dager för att framhäva kristendomen
6. Undvik att använda ordet ”judar” i betydelsen Jesus fiender, och orden ”Jesus fiender” för att beteckna hela det judiska folket
7. Undvik att framställa passionshistorien så att alla judar eller enbart judar får skulden för att ha dödat Jesus. Det var bara en del av Jerusalems judar som krävde att Jesus skulle dödas. Det kristna budskapet har alltid varit att det var mänsklighetens synd, som dessa judar hade del i och som alla har del i, som förde Kristus upp på korset.
8. Undvik att hänvisa till förbannelserna i bibeln eller till den rasande mobbens rop: Hans blod må komma över oss och våra barn utan att samtidigt komma ihåg de oändligt mycket viktigare ord som vår Herre sa: Fader förlåt dem, de vet inte vad de gör.
9. Undvik att främja den vidskepliga föreställningen att det judiska folket är förtappat, förbannat, förutbestämt för lidande.
10. Undvik att tala om judarna som om de första medlemmarna av kyrkan inte hade varit judar